

vek adatait veszi át saját empirikus kutatás nélkül, szócikke sebezhetővé válik.

A magyar lexikonszerkesztés nem áll feladata magaslatán, – ezt, sajnos, soha nem árt szem előtt tartani...

Összességében mégis – vagy talán éppen ezért – azt mondhatjuk: örülnünk kell Gyöngy Kálmán lexikonának. Filológusok és könyvtárosok tudják, nincs olyan rossz lexikon, ami adott esetben ne szolgáltatna számunkra fontos adatokat vagy inspiráló összefüggések fölismérését. A magyar karikatúristák lexikona pedig, bár bőven van gyarlósága, nem is rossz lexikon. A maga nemében úttörő munka, anyaga nagy és – legalábbis a leglényegesebb vonatkozásokban – pontos. Megkerülhetetlen azok számára, akik a magyar karikatúra története iránt bármily szempontból érdeklődnek. Erényei, mindenképp előtt a magyar karikatúristák, újságrajzolók s társaik számbavétele és egységes rendben való bemutatása, valamint publikációs fórumaiknak föltárása másodlatos jelentőségűvé teszik a lexicográfiai gyakorlatlanságból fakadó hibákat és hiányosságokat.

Az úttörés Gyöngy Kálmán érdeme, ezt már senki el nem veheti tőle.

LENGYEL ANDRÁS

Information, Innovation, Inspiration: 450 Jahre Bayerische Staatsbibliothek. Hrsg. von Rolf GRIEBEL und Klaus CEYNOWA; Red. Klaus HALLER. München, 2008. K. G. Saur Verlag, 706 l.: ill.

A müncheni Bajor Állami Könyvtár (Bayerische Staatsbibliothek, BSB) alapításának 450 éves évfordulója alkalmából megjelent kiadványok közül kettőt, a múltat idéző két katalógus- és tanulmánykötetet, nemrég ismertettek (Magyar Könyvszemle 2009. 1. sz. 125–130. és 130–132). A jelen kötet – mint főcíme is sejteti – a könyvtár mai állapotát, szervezetét, feladatait mutatja be, mintegy belülről szemlélve. A könyv 10 részre tagolódik, nagyjából a könyvtár szervezeti felépí-

tésének megfelelően; a 29 tanulmány 34 szerzője jórészt a könyvtár munkatársa.

Külön fejezetet alkot a főigazgató 60 oldalas írása: „A Bajor Állami Könyvtár a 21. század elején: kihívások, feladatok és eredmények”. (Rolf Griebel) A könyvtár, állományát és szolgáltatásait tekintve, egyike a világ vezető tudományos könyvtárainak. 2008-ban „Az év könyvtára” németországi díjjal tüntették ki. Három fő funkciót tölt be: a kulturális örökség őrzője, multimédiás információs szolgáltató és innovációs központ. A körülmények egyre nehezedtek (és nehezednek), ugyanakkor a könyvtár feladatköre jelentősen bővült. Az álláshelyek száma 1999 óta 48-cal, azaz 10%-kal, a szerzeményezés költségvetési összege 2003-tól 2006-ig 1.6 millió euróval (14%-kal) csökkent, ami – ha hozzávesszük a hagyományos és a digitális dokumentumok bővülő kínálatát és aránytalan drágulását – valójában több mint 30%-os visszaesést jelent. A szükséges szervezeti és munkaszervezési átalakításokat megelőzte a munkafolyamatok és a költségek részletes elemzése. A döntések előkészítésében a vezetés kikérte a munkatársak véleményét. A beszerzést és a katalogizálást egy osztályba vonták össze, csökkentve ezzel a költségeket is, az átfutási időt is. A könyvtár feladatainak spektrumát azonban nem sikerült szűkíteni. Mi tehát a megoldás, mik az új források? Az egyik: a munkatársak érdekeltté tétele, áldozatvállalása, csúszó munkaidő, de általában jelentős túlmunka. 2006-tól az olvasóterem jó másfélszer hosszabb ideig vehető igénybe: a hét minden napján 8 és 24 óra között, a többlet-időben csak külső őrző cég, nem pedig könyvtárosok felügyeletével. Itt és másutt is a könyvtárban sok az olyan ‘német’ kifejezés, amely nem található a szótárban – az angolban sem –, de magyar megfelelője ismerős lehet közgyűjteményi berkeinkben, mint például: Outsourcing (kiszervezés), Drittmittel (a költségvetési és más állami pénzekben túli egyéb források), Patenschaft (itt: ‘örökbefogadás’). Kiterjesztették és profeszszionális szintre emelték a PR-tevékenységet: a hagyományos kiállítások, előadások mellett fokozott jelenlét a sajtóban, kapcsolat a politika,

a gazdaság, az oktatás és a tudomány szereplőivel, lobbizás stb. Pályázatok, közös projektek, szponzorok, sőt a kormányzat útján szereztek támogatást. E helyütt nem szólhatunk minden gondról és eredményről. A könyvtár szerteágazó, jórésztben új irányú tevékenységéről a könyv többi fejezete részletesebb képet ad. Itt annyit érdemes megemlíteni, hogy a Bajor Állami Könyvtár a súlyos megszorítások idején sem húzódtott vissza, hanem rendkívüli erőfeszítéssel, de előre lépett, hogy ezzel elkerülje a további megvonásokat. A feszített ütem és az elért színvonal azonban nem tartható: elengedhetetlen az anyagi és a személyi fejlesztés.

A következő fejezet a múltból merít. A jubileum, annak minden rendezvénye alkalom arra, hogy a könyvtár a nyilvánosság elé lépjen, de egyben az önreflexió alkalma is, készítés a számvetésre. Claudia Fabian időben visszafelé halad, mint ma szokás a szakmai önéletrajzban, és a korábbi – megünnepelt vagy még számon nem tartott – kerek évfordulók kapcsán áttekinti a könyvtár történetét és történetének feltárását, kiemelve a mának szóló tanulságokat, így többek között a régi könyvek provenienciájának és a példányok leírásának fontosságát. A mai megváltozott elvárások és technikai lehetőségek közepette is nélkülözhetetlen a jól képzett könyvtáros tudományos igényű munkája, az állomány alapos ismerete és feltárása, a kutatók szakszerű segítése. – Klaus Haller az alapítástól (1558) beszéli el, és képekkel kíséri végig a könyvtár történetét, elhelyezését és gyűjteményei sorsát, a második világháború pusztításain és az újrakezdetesen át napjainkig. Bemutatja egy-egy neves könyvtáros működését is. – A 18. századtól München kulturális és tudományos központtá alakult, és ennek az akkori Hofbibliothek is szerves része. Mára a könyvtár a város és Bajorország információs központjává fejlődött, a tudományos kutatás, az oktatás és a közönség szolgálatában. (Ferdinand Kramer)

Egykor az udvari könyvtár egészet alkotott a művészeti gyűjteménnyel (Kunstammer) és a régiségek tárával. A Bajor Állami Könyvtárnak ma is az egyik rendeltetése a kulturális örökség megőrzése és hozzáférhetővé tétele. Több mint 90 ezret kitevő kódex-, illetve kéziratál-

lományával (37 400 európai, 16 500 keleti és 37 500 zenei kéziratával) a világon az első öt ilyen gyűjtemény egyike. Ezt az értéket gyarapítani kell és kiegészíteni. A kézirat és a régi nyomtatvány nemcsak a kutatás tárgya, hanem szépsége folytán művészi érték is. Brigitte Gulath áttekinti az utóbbi szűkös évek beszerzési lehetőségeit, az 1993 és 2006 között megrendezett 80 kiállítást és a kutatói használat statisztikáját. – A kódexek nyomtatott katalógusai az 1800-as évektől jelentek meg, új sorozatban pedig az 1970-es évektől, a Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) behatárolt projektjeiként. (Claudia Fabian) A kódexek részletes feltárását, a szöveg, írás, illuminálás, proveniencia stb. vizsgálatát újabban egy vagy megosztva több szakember végzi, majd a leírást egy bibliográfus hozza szabványos alakra. A müncheni könyvtár a kódexek katalógizálásának egyik országos központja lett. A Manuscripta Mediaevalia adatbázis sokféle eredetű és szintű adatot tartalmaz – részben emiatt kellett és kell még igen sok nehézséggel megküzdeni –, és elvezethet például a nyomtatott katalógus vagy éppen a kódex digitalizált formájához. (A dokumentum digitalizálása persze nem helyettesítheti annak szakszerű leírását!) A középkori és az újkori kézirat, továbbá a hagyatékok között nincs éles határ, és az igények is afelé mutatnak, hogy ezeket és a nyomtatványokat egységes módon és együtt lehessen keresni és elérni. – Az 1501 előtti kiadványok, az ősnymtatványok állománya túllépi a 9700-at; a példányok számát tekintve itt van a legtöbb, közel 20 000 példány. (Bettina Wagner) (A kiadványok számával a British Library az első: 10 390 kiadvány, összesen 12 500 példányban.) Bár Ludwig Hain híres műve, a *Repertorium bibliographicum* (1826–1838) főként a müncheni könyvtár anyagából készült, mégis a könyvtár ősnymtatványainak korszerű katalógusa csak 1988–2000 között jelent meg öt kötetben, majd 2005-ben a nyomdahelyek és nyomdák mutatója. A tervezett 7. kötet a művek fordítóit, kommentátorait, a példányok tulajdonosait és könyvkötőit teszi kereshetővé. 2004-től a katalóguskötetek anyagát adatbázisba és az internetre vitték, bővítve a keresés lehetősé-

geit, és hozzávéve a szerkesztés lezárása (1985) utáni gyarapodást (136 kiadvány, kb. 3200 többletpéldány). A bibliográfiai rekordból elérhető a példányok leírása, és egyre több őnyomatványnak a teljes digitalizált képe. Így találkoznak a bővülő használat és az állományvédelem szempontjai. – A könyvtár részeként működik a Könyv- és Kézirat-restaurálás Intézete, amely a módszerek kidolgozásának és az oktatásnak is központja. (Irmhild Schäfer) A restaurálás mai elvei, többek között: a lehető legkevesebb beavatkozás és változtatás, megőrizni az eredeti anyagokat és technikát, a használat nyomait is, csupán megelőzni a további romlást; és legyen a könyv nyitható, lapozható.

A könyvtárnak, hagyományos funkcióin túl, ki kell elégítenie az erősödő új igényt, hogy katalógusait és hatalmas régi és modern anyagát az interneten is elérhetővé tegye. Egyes állományrészeket DFG-projektek keretében digitalizálnak, a tömeges digitalizálás bizonyos részét pedig a Google végzi, a könyvtárral kötött szerződés alapján. (Klaus Ceynowa) – A Münchener Digitalizáló Központ (MDZ) 2003 óta a könyvtár egyik munkacsoportjaként működik. (Markus Brantl, Astrid Schoger) Amellett, hogy kezeli a Google-tól érkező anyagot, amely a 17–19. századi könyvek egymilliónál több kötetét öleli fel, berendezkedett a dokumentumok kímélő szkennelésére, másrészt szkennelő robotokkal az automatikus digitalizálásra. Az egész munkafolyamatot a raktártól a raktárig, a képek tárolását és konvertálását, igény esetén a karakterfelismerést, a metaadatok csatolását stb. egy itt kifejlesztett program vezérli, úgyhogy mindössze 30–60 perc kell, és a könyv már elérhető az interneten. A hosszú távú archiválást, az adatok gondozását a garchingi Leibniz Számítóközponttal együttműködésben végzik. – Az elektronikus dokumentumok egyre növekvő áradata új feltárási módszereket követel. Sokszor be kell érni egyszerűsített leírásokkal, a szolgáltatótól kapott metaadatokkal. A távoli hozzáférésű dokumentumok közül csak a könyvtár gyűjtőkörébe tartozókat és a stabilan elérhetőket veszik fel, digitalizált nyomtatványaik adatait pedig az eredeti dokumentum rekordjába írják be. (Werner Hol-

bach, Klaus Kempf, Gabriele Meßmer) – Az elektronikus források: folyóiratok, adatbázisok és könyvek választékát az igényeknek megfelelően alakítják ki, a párhuzamos nyomtatott verziót és az archiválás lehetőségét is figyelembe véve. Mióta sikerült a kiadókkal úgy szerződni, és a megfelelő azonosítókat kialakítani, hogy a beiratkozott olvasók máshonnan is elérjék e szolgáltatásokat, az összes bejelentkezés 90 százaléka a könyvtáron kívülről jön. Szélesebb olvasói és kutatói kört tudnak ellátni – előnyösebb licencszerződések és például a pay-per-use konstrukció segítségével – a regionális bajor és tágabb könyvtári konzorciumok. (Hildegard Schäffler)

A Tájékoztató és Olvasótermi Szolgálat szerepe változott az on-line katalógusok kiépítésével. A személyes tájékoztatásban más osztályok és csoportok munkatársai is részt vállalnak, 2–2 órás váltásban. A munkatársakat rendszeres képzéssel segítik, és felkészítik az esetleges konfliktusok kezelésére. Vezetéseken és oktatásban ismertetik a könyvtár épületét és szolgáltatásait, az elektronikus adatforrásokat. (Günter Bielemeier, Stephan Schwarz) – Az általános olvasóterem 1997-ben újult meg, modern eszközökkel felszerelve, szabadpolcain 90 000 kötet könyv és 30 000 kötet folyóirat. Az 545 hely tizedét kutatóknak leválasztották. A hosszabb nyitva tartás nem enyhítette a zsúfoltságot. A mai diákokat: a jövő kutatóit és döntéshozóit mégsem lehet kiltani. (Wilhelm Hilpert, Stephan Schwarz) – A következő két tanulmányt filozofikus hangvétel és némi ironikus felhang jellemzi. „Ki (a könyvár) és hol a könyvtár?” A könyvtárat, a benne lejátszódó folyamatokkal, élő szervezethez hasonlítják, állandó kölcsönhatásban a külvilággal, azaz a könyvtár fenntartójával és használóival (és ide kellene még számítani a dokumentumok forgalmazóit és a többi könyvtárat stb.). Az internet megjelenésével változtak a könyvtár szolgáltatásai (például a másolatok küldése), és eltűntek határai, bár fő helye még mindig a müncheni Ludwigstraße. A könyvtár honlapja (www.bsb-muenchen.de), még ha tömör információkat is közölni, legyen áttekinthető, és mind tartalmilag, mind kezelésében és megjelenésében feleljen meg a mai elvárások-

nak. Emellett személyes tájékoztatást is lehet kérni e-mailben, a QuestionPoint könyvtári rendszerben. (Berthold Gillitzer, Wilhelm Hilpert) – Érdekes, bár a könyv témájától kissé eltávolodik, a keresés problémáinak, a találatok relevanciájának és a halmaz szűkítésének áttekintése, a könyvtári OPAC és a keresőmotorok összehasonlítása. Ez utóbbi technológiát részben beépítették a könyvtár 9.3 millió tévelt tartalmazó OPACplus rendszerébe. (Berthold Gillitzer) (Az azonosítás folyamatának itt leírt ismeretelméleti taglalását bizony, jó lenne egyszer végiggondolnunk, különösen a ‘régikönyveseknek’, hogy melyek a mű, a kiadvány, kiadás, kiadásváltozat, nyomás-változat, lenyomat, a példány, a könyvkötés azonosításának ismérvei.)

Az 1950-es években kialakították a tudományos könyvtárak fő gyűjtőkörét, azzal, hogy a DFG támogatásából és saját forrásból beszerzett dokumentumokat kölcsönzés útján az ország más részeiben is elérhetővé kell tenni. A müncheni könyvtárnak akkor tizenegy tudományterület, illetve földrajzi régió jutott, amelyek időközben, így a német újraegyesítéskor is, változtak. A mai állapot szerint ide tartozik az ókortudomány, történelem, zenetudomány, a német nyelvterület, Kelet-, Kelet-Közép- és Dél-Európa, a könyv-, könyvtártudomány és informatika – hogy csak néhányat említsünk. (Magyarország nincs benne a fő gyűjtőkörben, és anyaga nem a Kelet-Európa Osztályhoz tartozik, hanem a Keleti és Kelet-Ázsiai Osztályon belül érdekes módon a „Referat Ungarisch, Armenisch, Georgisch”-hoz.) Az eredményeket számok is illusztrálják. Világviszonylatban is jelentős a mikrofilm- és microfiche-állomány. E területeken virtuális szakkönyvtárakat, portálokat hoztak létre. (Monika Moravetz-Kuhlmann) – A következő három tanulmány részletesebb képet ad a történettudomány (Gregor Horstkemper), a szlavisztika és Kelet-Európa-kutatás (Gudrun Wirtz), valamint a zenetudomány (Hartmut Schaefer) körébe tartozó állományról és a mai digitális korszak fejleményeiről. Megjegyzendő, hogy itt őrzik a 10/11. századi híres Freisingi kódexet, benne a legkorábbi latin betűs szláv szövegekkel.

Miután 1999-ben a müncheni Bajor Állami Könyvtár lett Bajorország könyvtári hatósága, néhány intézmény, mint az említett MDZ, valamint a Bajor(országi) Könyvtárszövetség (BVB) számítóközpontja, a Közkönyvtárak Szakfelügyelete és a Könyvtáros Szakiskola, a könyvtár osztályává vagy csoportjává alakult. Számos könyvtár és más intézmény együttműködésével létrehozták és építik az Online Bajor Tartományi Könyvtárat, a bajor történelem, helytörténet és kultúra portálját. (Stephan Kellner, Klaus Kempf) Ez digitalizált képeket, régi dokumentumokat (mint a müncheni Képzőművészeti Akadémia 1808–1920 közötti matrikulái), adatbankokat, teljes szövegű és multimédiás dokumentumokat kínál, például a bajor dialektusokhoz hanganyagot. – A Bajor Virtuális Könyvtár inkább könyvtári szolgáltatásokból áll. Részai a több katalógust átfogó portálok, többek között a BVB Aleph katalógusát is tartalmazó Gateway Bayern, teljes szövegű anyagok esetleg a katalógusból elérhetően, másoló és kölcsönző szolgáltatások, adatbankok stb. (Matthias Groß, Jürgen Kunz) – A városi és községi közkönyvtáraknak az oktatás terén elsőrendű feladata, hogy az iskolákkal együttműködve a gyerekeket az olvasás szeretetére és az új médiumok értelmes használatára neveljék. (Klaus Dahm, Ralph Deifel) – A felsőfokú könyvtárosképzést 2000-től kezdve reformálták, növelték a gyakorlati képzés súlyát. (Elisabeth Michael)

Az elektronikus dokumentumok egyre növekvő aránya, valamint a változó igények és külső körülmények alapvető szerkezeti és szemléleti átalakításokat tettek szükségessé. A Bajor Állami Könyvtár hibrid könyvtárrá alakult, amelyben az elektronikus dokumentumok mellett továbbra is jelen van és gyarapodik a hagyományos, nem digitális állomány. Az előző tanulmányokban már érintett változtatásokat Klaus Kempf az üzemszervezés szemszögéből tárgyalja. A hierarchikus szerkezetet lazítva, adott feladatkör ellátására egy osztályon belül vagy osztályokon átívelően egy-egy munkacsoportot (Referat) hoztak létre, és külön felelősei vannak az egységek közötti koordinációnak. A megszabott időre, al-

kalmas emberekből toborzott csapatok pedig egy-egy projektet valósítanak meg, alkalmazkodva a finanszírozás lehetőségeihez. Az egyesített Állománygyarapítási és Feldolgozó Osztálynak része lett az ugyancsak összevont Folyóirat és Elektronikus Média (ZEM) csoport, valamint „Digitális Könyvtár” csoportként az MDZ. A könyvtár normális működését, szolgáltatásait természetesen az átszervezés idején is biztosítani kell. Minden tekintetben fontos a munkatársak személyes képessége és aktivitása. – Ahogy a „Nyitott kapuk napján” a közönséget talán a titkokkal övezett raktár vonzza leginkább, elképesztőek a raktározás és a szállítás itt közölt számai. (Wilhelm Hilpert, Karsten Trzcionka) A könyvtár állománya 1980-tól 2007-re 4,5 milliőről 9,25 millióra nőtt, s ennek ma 57%-a van külső raktárakban. 2006 folyamán (beszámítva a költöztetést is, melyet legcélzerűbb volt saját erőből és saját munkatársakkal végbevenni) az állomány 30%-át mozgatták meg, vagyis egy munkanapon átlag tizenhatezer könyvet, egy dolgozó az évben több mint harminckétezeret, minden 50 másodpercben egyet, s mindezt 280 ezer folyómétermeyi polcok mentén. Ehhez járul majd a digitalizálásra szánt napi kétezer kötet. Szó van még a raktározás körülményeiről: különösen fontos a jó szellőzés. – A könyvtár akkor százéves épülete és raktára már az 1930-as években túlzásfolt volt, a födémek és a polcok nem bírták a terhelést, és mindez fából lévén, tűzveszélyes volt. (Christian Stauß) Aztán jött a második világháború... Az épület négy bombatámadásban 85%-ban elpusztult, és a 2 milliós állományból 500 ezer kötet vált semmivé a lángokban és az oltás vizétől. Az épület nyugati szárnyát 1952-ben nyitották meg, és az újjáépítést 1970-re fejezték be. Közben a könyvtár új épülettel, később külső raktárakkal is bővült, amelyek, bár lassítják és drágítják a szolgáltatást, 2012-ig képesek a gyarapodást befogadni. További tervek, ha lesz rá engedély és pénz: a belső udvar beépítése és új épület a közelben egy egykori szálloda helyén.

A könyvtár sem létezhet megfelelő ‘marketing’ és ‘imázs’ nélkül. (Klaus Ceynowa, Peter Schnitzlein) Ehhez tapasztalt és kapcsolatokkal rendelkező szakember kell, el kell érni a politika,

a gazdaság, kultúra és média mérvadó személyiségeit, a ‘stakeholder’ köröket, akik nem éppen számítanak a könyvtári szolgáltatások használói közé. Meg kell találni a ‘live communication’ eszközeit, nyelvezetét, affélet, hogy „A digitális könyvtár az innováció motorja”; ‘event’ kell, ‘élmény’, színes világitással. A Könyvár tereit bérbé adják gálaestek, termékbemutatók, exkluzív összejövetelek stb. céljára (a 2006-os évben minden tizedik napon), de úgy, hogy ezek minél kevésbé zavarják a könyvtár normális működését. – Az orientálistika kezdettől fogva, Johann Albrecht Widmanstetter (1506–1557) könyvtárának (benne a magyar Biblia-fordítás egyik része, a ‘Müncheni kódex’, Cod.hung. 1) megvásárlása óta jelen volt a könyvtárban. 2007-ben 16 500 közel- és közép-keleti, európai héber, észak-afrikai és ázsiai kéziratot és 570 ezer ilyen, eredeti nyelvű nyomtatványt őriztek itt. Az állomány az utóbbi években is jelentősen gyarapodott. Helga Rebhan (kinek nevét a kötet végén, a szerzők felsorolásában sajnos elírták) sorra veszi az 1910-től kezdve rendezett, egy-egy előkelő vendégnek vagy a szűkebb szakmának vagy a nagyközönségnek is szánt kiállításokat, melyek egyben elősegítették az állomány tudományos feltárását és közzétételét. E dokumentumok, mint például a Halottak könyve Egyiptomból, a japán Edo-kort bemutató iratok és tárgyak, díszes koránok, tibeti kéziratok és könyvtáblák, a Mahābhārata 83 méter hosszú tekercse és sok másnak az értéke, különleges anyaga, formája, írása, illusztrálása sokszor nagyszámú látogató közönséget vonzott.

A kötetet a Bajor Állami Könyvtárról szóló kiadványok válogatott bibliográfiája zárja, 33 oldalon, a tárgykörök betűrendjében. (Antje Bloemeyer, Bernhard Lorenz) Az egyes tanulmányokat is bőven kísérik hivatkozások; e könyvek, cikkek jó része az interneten is, vagy csak ott elérhető.

A könyvet jól áttekinthetően, formailag is egy ségesen szerkesztették, beleértve a hivatkozásokat is. Archív és mai felvételek, esetenként színes fotók egészítik ki a mondanivalót. Elírás viszonylag ritkán akad. A tipográfia, a betűméret, sortávolság kellemes. A keménytáblás vas-

tag könyv jól kezelhető. Az előtáblán a könyvtárpépület firenzei hatású szép homlokzatának kivágott darabja olyan, mint egy díszlet a kék ég háttere előtt: jobb lett volna a képet a tábla két széléig kifuttatni. Ami pedig a tartalmat illeti: a szerzők láthatólag szabad kezet kaptak témájuk kifejtésében, a terjedelmet sem korlátozták. Itt-ott az az érzésem, hogy rövidebben is meg lehetett volna írni. A sokirányú összefüggések miatt az ismételések, még eme ismertetésben is, aligha elkerülhetők. A tárgy sem könnyű – könyvtár, információ, virtuális világ, menedzsment és így tovább –, a nyelvezet sem.

A könyv átfogó és részletekbe menő képet ad a Bajor Állami Könyvtár szervezetéről és sokoldalú feladatairól: a változó környezet és a könyvtári lét problémáinak és a megoldásoknak gazdag és igen érdekes példatára, amelyből bizony le kell vonnunk a mindkét előjelű tanulságokat. Ajánlott olvasmány mindazoknak, akik a könyvtárügy bármely területén és szintjén tevékenykednek, különösen, akik terveznek, döntéseket hoznak, oktatnak – még ha méreteink mások is, mint a müncheni könyvtáré.

ROZSONDAI BÉLA

Knyigi iz csasztново szobranijja grafa Fridriha Verera fon der Sulenburga v Moszkovskih bibliotekah. – Bücher aus der Privatsammlung des Grafen Friedrich Werner von der Schulenburg in Moskauer Bibliotheken. Katalog. Projektleiterin Jekatyerina JURJEVNA GENYIJEVA. Der Katalog wurde geschafft von: Karina A. DMITRIJEVA, Nyikolaj N. SUBKOV et alii. Moszkva, 2009. Rudomino, 186 l.

Ritka pillanat a történelemben, amikor egy magánkönyvtár köteteinek szétszóródása, a tulajdonos személye történeti megítélésének változása okán politikai üggyé válik. Friedrich Werner von der Schulenburg (1875–1944) könyvtára minden bizonnyal egy nyitott, széles látókörű értelmiségi szellemi horizontjának megrajzolását segíthetné, ha nem csupán 92 darabot ismerünk belőle, ám a Harmadik Birodalom moszk-

vai nagykövete olyan események tanúja, résztvevője, alakítója volt, amelyek személyét, és maradék könyveit, halála után több évtizeddel külön fontossá tették. Emellett pillantást vehetünk a család korábbi generációinak olvasmányaira is.

Hatvan éve támadta meg Németország és a Szovjetunió Lengyelországot, és tört ki a második világháború. A Lengyelországot felosztó, 1939. augusztus 23-án aláírt Molotov–Ribbentrop-paktum, és ennek többször kiegészített titkos záradékai a mostani érdeklődés középpontjába kerültek, így azok is, akik a megállapodást tető alá hozták, köztük Graf von der Schulenburg nagykövete is. A lengyel politikai nyilatkozatok, amelyek a Szovjetuniót a náci Németországgal egy szintre helyezték, az orosz politikai életben aktív ellenreakciókat váltottak ki. Nyilvánosságra hoztak egy sor eddig titkos iratot, és nyilvánvalóvá tették, hogy az aláírás másnapján, illetve a záradékok aláírását követően az USA, illetve Anglia pontosan tudták, hogy mi történik, mi fog történni, mégsem tettek semmit. Éppen akkor nem állt érdekükben.

Miután a titkos információk Graf von der Schulenburg környezetéből szivárogtak ki, érthetően az ő személyét, személyes sorsát helyezték az oroszok is nyilatkozataik középpontjába. Számos könyv, tanulmány jelent meg róla, és a Rudomino Idegennyelvű Könyvtár kiállítás rendezett életéről, külön kiállította a Schulenburg grófoknak a saját állományukban, az Állami Nyilvános Történeti Könyvtárban, és a voronyezsi Állami Könyvtárban azonosított könyveit. A most ismertetett kötet a könyvkiállítás katalógusa.

Friedrich Werner von der Schulenburg karrierdiplomata volt. Amikor 1934-ben Moszkvába helyezték, a német diplomáciai kar nagy öregjének számított. 1906 és 1914 között Varsóban, 1918-ban Tifliszben (ma: Tbiliszi, Grúzia) szolgált, 1922 és 1931 között Németország teheráni, 1931-től Moszkvába helyezéséig bukaresi nagykövete volt. Határozottan ellenezte a Szovjetunió megtámadását, ezért hazarendelték, a Hitler-ellenes összeesküvés lelepleződése után letartóztatták, halálra ítélték, és 1944. november 10-én